

УДК 332.12

Приходченко Т.А.

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри регіоналістики і туризму
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

SOCIO-ECONOMIC FEATURES OF THE REGION

АНОТАЦІЯ

У статті поглиблено теоретико-методологічні засади визначення соціально-економічної сутності регіону. Проаналізовано різні погляди вітчизняних та зарубіжних науковців на трактування поняття «регіон». Розкрито сутність важливих характеристик регіону з точки зору соціально-економічного підходу до нього. Запропоновано уточнення понятійного апарату, який використовується в управлінні економікою регіону. Визначено напрями подальших досліджень із вирішення окремих наявних проблем у межах досліджуваної проблематики.

Ключові слова: регіон, регіональна економіка, соціально-економічний розвиток регіону, регіональне управління, державна регіональна політика.

АННОТАЦИЯ

В статье углублены теоретико-методологические основы определения социально-экономической сущности региона. Проанализированы различные взгляды отечественных и зарубежных ученых на трактовку понятия «регион». Раскрыта сущность важных характеристик региона с точки зрения социально-экономического подхода к нему. Предложено уточнение понятийного аппарата, используемого в управлении экономикой региона. Определены направления дальнейших исследований по решению отдельных проблем, существующих в рамках исследуемой проблематики.

Ключевые слова: регион, региональная экономика, социально-экономическое развитие региона, региональное управление, государственная региональная политика.

ANNOTATION

The article deepened theoretical and methodological basis for the definition of social and economic nature of the region. Analyzed the different views of domestic and foreign scientists on the essence of the concept "region". The essence of the important characteristics of the region from the point of view of the socio-economic approach to it. The proposed clarification of the terminology used in the management of the region's economy. The directions of further research aimed at solving individual existing problems within the studied problems are determined.

Keywords: region, regional economy, socio-economic development of the region, regional government, state regional policy.

Постановка проблеми. Становлення оновленої ефективної господарської системи в Україні відбувається в умовах суверенізації регіонів, що обумовлює перенесення на рівень суб'єкта ряду основних господарських функцій. Так, на регіональному рівні вирішуються такі завдання: збільшення темпів зростання виробництва; оптимізація інвестиційних завдань; підтримка інноваційної активності; підтримка зайнятості населення; зміцнення кредитної та фінансової сфер; підвищення рівня життя населення; вирішення екологічних питань тощо. Це обумовлює першорядне значення визначення ролі та місця регіону в економічному просторі України в сучасних

реальних умовах, реалізації його потенційних можливостей і перспектив розвитку.

Підвищений інтерес до регіональних досліджень пояснюється необхідністю подолання наявних територіальних диспропорцій, усунення бар'єрів на шляху ефективного державного регулювання регіонального розвитку, формування громадського суспільства, а також розроблення стратегічних напрямів нової регіональної політики в Україні. Але, незважаючи на великий перелік наукових робіт, присвячених регіональній проблематиці, недостатній ступінь опрацювання розглянутих проблем визначає актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні представники провідних шкіл регіональної економіки займалися дослідженням передумов, особливостей, проблем і пріоритетів регіонального розвитку в країні. Серед них слід назвати дослідників Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана (м. Київ) (І. Білоконь [4], Б. Данилишин [1], С. Дорогунцов [2], О. Ольшанська [3], М. Фащевський [4], Л. Чернюк [5], В. Чужиков [6] та ін.), а також вчених-регіоналістів Інституту регіональних досліджень НАН України (м. Львів) (З. Герасимчук [7], М. Долішній [8], В. Кравців [9] та ін.). Питанням визначення сутності регіону та розроблення ефективної сучасної державної регіональної політики також присвячено багато праць російських вчених, таких як, зокрема Е. Алаєв [10], І. Арженовський [11], О. Белякова [12], В. Більчак [13], В. Бутов [14], Р. Захаров [13], В. Кістанов [15], М. Некрасов [16].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Регіони України відрізняються винятковою різноманітністю. Нині історичне різноманіття природних і промислових ресурсів різко позначилося на сформованих відмінностях у рівнях життя населення та розвитку господарства в регіонах. Слід констатувати, що досі не розроблено ефективний механізм їх згладжування.

Практично кожний регіон є неповторним поєднанням природних, економічних і соціальних комплексів, що не виключає їх об'єднання в групи за подібністю найбільш суттєвих ознак. Слід також звернути увагу на поглиблення між-регіональної диференціації за умови наростання кризових явищ в економіці в умовах здійснення

сучасних ринкових реформ. У зв'язку з цим різні трактування регіону припускають, що їх конкретизація і змістовна інтерпретація можливі під час розроблення типологізації регіонів, що дає змогу виокремити особливості кожного у загальній їх кількості. Ясно, що такі відмінності у класифікації регіонів вимагають безумовного врахування їх специфіки у здійсненні стратегії сталого розвитку. За умов єдиної методологічної основи та єдиних глобальних критеріїв конкретній інструментарій досягнення цілей сталого розвитку в кожному регіоні (або принаймні типі регіонів) повинен мати суттєву відмінність, яка враховує специфіку регіону і його проблеми. У зв'язку з цим виникає необхідність посилення уваги саме до соціально-економічного підходу до регіону, який стає все більш значущим в умовах ринкової економіки.

Мета статті полягає у дослідженні теоретико-методологічних положень щодо уточнення понятійного апарату, який використовується в управлінні економікою регіону, за допомогою обґрунтування нових підходів у регіональних економічних дослідженнях, які базуються на визначенні сутності регіону як соціально-економічної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегія економічного зростання України в довгостроковій перспективі та завдання збільшення валового внутрішнього продукту як теоретично, так і практично повинні спиратися на регіональні аспекти, що відображають різноманітні умови життєдіяльності населення на різних територіях країни. Насамперед актуальною проблемою є згладжування державою надмірної соціально-економічної деформації між регіонами і одночасно інтенсивне використання наявного потенціалу їх розвитку. У цьому контексті важливими стають уточнення змісту та виявлення соціально-економічних особливостей регіону, сформованих у процесі трансформації національної економіки України.

Сам термін «регіон» має латинське походження – “regio” – область, місцевість, країна, тобто певна територія. Однозначно, що територія відіграє важливу і багатопланову роль у розвитку людського суспільства та в його економічних відносинах. Зокрема, вона виконує такі важливі функції, як створення матеріальних умов виробничої діяльності, забезпечення місця проживання населення, його професійно-трудової діяльності, організації побуту та відпочинку, що виступає як простір, що формує ознаки етнічної спільності людей. Ґрунтуючись на цьому, регіон визначають як частину території з більш-менш однорідними природними умовами, специфічними, економічними, демографічними, історичними умовами, на якій функціонує певний комплекс галузей виробництва, виробничої та соціальної інфраструктури.

В Україні існує ряд концепцій, які обґрунтують економічну сутність регіону. Так, О. Ольшанська вважає, що «регіон слід визначати як

господарську систему, що виконує такі найважливіші функції, як створення матеріальних умов життєдіяльності населення, забезпечення місця його проживання, професійно-трудової діяльності, організації побуту та відпочинку, виступає як єдиний соціально-економічний і екологічний простір. Як таксономічна одиниця виробничо-територіального устрою країни й форма організації виробничо-суспільного життя населення регіон відрізняється геоекономічними, геополітичними, виробничо-господарськими, культурно-етнічними та іншими характеристиками. У той же час регіон повинен розглядатися як підсистема соціально-економічного комплексу країни й одночасно як відносно самостійна його частина із завершеним циклом відтворення, що має свою специфіку. Разом із тим із відтворювальної точки зору регіон не є замкнутою системою. Він тісно пов'язаний з іншими регіонами й функціонує в умовах міжрегіональної інтеграції та міжрегіонального обміну» [3, с. 187–188]. Багато вчених і практиків розглядають регіон як адміністративно-територіальну одиницю у межах української держави. Так, М. Чумаченко розуміє під регіоном «частину території держави, виділену за сукупністю ознак в адміністративну одиницю, що свідомо спрямовується та координується для досягнення цілей суспільного розвитку та запобігання дії руйнівних або негативних зовнішніх сил». Ведуться дослідження регіону і в економіко-географічному аспекті (під регіоном розуміється частина країни, що відрізняється природними умовами і господарською спеціалізацією), і в політико-економічному аспекті (регіон розглядається як законодавчо окреслена частина народногосподарського комплексу у вигляді адміністративно-територіальної одиниці розподілу країни) [17, с. 371].

Відомий російський вчений М. Некрасов розглядав регіон переважно з ресурсно-економічної позиції, під яким розумів «велику територію країни з більш-менш однорідними природними умовами, а головним чином, характерною спрямованістю розвитку продуктивних сил на основі поєднання комплексу природних ресурсів з відповідною перспективною матеріально-технічною базою, виробничою і соціальною інфраструктурою» [16, с. 29]. Слід зазначити, що це визначення досить об'ємне, хоча увага не звертається така категорія, як «самоврядність», тобто адміністративно-територіальний поділ. Основними критеріями виділення регіону в цій трактовці є сукупність використовуваних чи намічуваних до експлуатації природних багатств, історично сформована структура господарської діяльності. Але в економічній літературі мають місце й інші трактування. У визначенні В. Більчака і В. Захарова підкреслюється значимість саме фактору керуваності регіонального розвитку: «Регіон – це соціально-економічна просторова цілісність, що характеризується структурою виробництва,

наявністю усіх форм власності, концентрацією населення, робочих місць, умов духовного життя людини, має місцеві органи управління своєю територією» [13, с. 13]. Е. Алаєв також давав досить широке трактування регіону, прирівнював його до поняття «район», при цьому давалося дуже широке тлумачення поняття «район»: від району в місті до району в країні. Він вважав, що регіон (район) визначається як локалізована територія, що володіє єдністю, взаємопов'язаністю елементів, цілісністю, причому ця цілісність – об'єктивна умова і законірний результат розвитку даної території [10, с. 67]. Але таке широке тлумачення поняття «регіон» не має чіткого наукового обґрунтування.

Вищенаведені трактування поняття «регіон» російськими вченими засновані на територіальному та географічному розумінні. Інші підходи до визначення регіону ґрунтуються на інших критеріях. В. Долятовський вважає, що «регіон в сучасному розумінні – це складний територіально-економічний комплекс, що має обмежені внутрішні ресурси, свою структуру виробництва, визначені потреби в зв'язку із зовнішнім середовищем». А на думку іншого вченого, А. Добриніна, під регіоном слід розуміти територіально спеціалізовану частину народного господарства, що характеризується єдністю і цілісністю відтворювального процесу. В основі наведених визначень закладені вже економічні ознаки: структура виробництва, спеціалізація тощо. Погоджуючись з цим, зазначимо, що під час визначення поняття «регіон» недоцільно базуватися тільки на економічних аспектах. Не можна випускати з уваги інтереси населення як соціально-територіальної спільності та не брати до уваги соціальні фактори, значення яких в умовах ринку різко зростає.

Незважаючи на відмінності у визначеннях регіону, наведених в роботах таких відомих регіоналістів, як Е. Алаєв [10], З. Герасимчук [7], Б. Данилишин [1], М. Долішній [8], С. Дорогунцов [2], В. Кістанов [15], В. Кравців [9], М. Некрасов [16], М. Фащевський [4], В. Чужиков [6], кожен з яких намагався знайти нові оцінки регіону, спільним є те, що за основу беруться три ознаки: територія, спеціалізація та наявність економічних зв'язків.

Сьогодні у зв'язку зі швидким входженням регіонів в ринкову економіку пропонується новий критерій виокремлення регіону як суб'єкта ринкових відносин. Відомо, що обсяг ринку нерозривно пов'язаний зі ступенем спеціалізації суспільної праці, тобто поділом праці. Чим глибше суспільний поділ праці, тим сильніше коопераційні зв'язки між підприємствами будь-якої території, тим глибше інтеграція. Так, І. Арженовський регіон визначає як «частину території країни, що виділилася в процесі суспільного (територіального) поділу праці, яка характеризується спеціалізацією на виробництві тих або інших товарів і послуг;

спільністю і специфічним по відношенню до інших територій характером відтворювального процесу; комплексністю і цілісністю господарства; наявністю органів управління, що забезпечують вирішення завдань, які стоять перед регіоном» [11, с. 16].

У європейській літературі досить часто вживається поняття «регіон». Так, в документах Європейського Союзу міститься така характеристика: регіон – територія, що є очевидною спільністю з географічної точки зору; або така територіальна спільність, де є спадкоємність і чіке населення поділяє певні загальні цінності та прагне зберегти і розвинути свою самобутність для стимулювання культурного, економічного і соціального прогресу.

У контексті сказаного слід враховувати найбільш важливі характеристики регіону: цілісність простору, спільність і єдність економіки; комплексність господарства; наявність певного контингенту, що володіє відповідним рівнем освіти, кваліфікацією і традиційно сформованими навичками виробництва; вихід на ринок з використанням наявних ресурсів, народногосподарську спеціалізацію, тип і структуру економічного зростання, що склалася [14, с. 10].

Однак треба мати на увазі, що в економічній теорії існують два підходи до поняття «регіон»: регіон тільки як економічна система і регіон як соціально-економічна система. Економічний підхід був сформований ще в 20–30 роках ХХ століття і передбачав розвиток в регіоні галузей виробництва з метою одержання економічного ефекту в масштабах всього народного господарства, причому без врахування рівня розвитку в самому регіоні соціальної сфери та безпеки виробництва. Соціально-економічний підхід до регіону з'явився в 70-х роках ХХ століття, але не був до кінця реалізований. Так, найбільш очевидна і досі найменша врахована ознака територіального розвитку – соціально-економічна орієнтація, тобто оцінка вектору і кількісних параметрів регіональних ситуацій насамперед за тим, як вони впливають на рівень і якість життя населення. Про це наочно свідчать сучасні риси багатьох регіонів України, а саме високий промисловий або інший потенціал поєднується з низькими показниками рівня життя населення та нерозвиненістю соціальної сфери.

Треба погодитися з позицією, згідно з якою соціально-економічний підхід більш повно відображає вимоги, що пред'являються людським співтовариством до вирішення організаційних, управлінських та інших проблем варіантного характеру. Гармонійний (вищий рівень життєздатності регіону в його сучасному розвитку) пов'язується з досягненням місцевою громадою стану, який відповідає таким критеріям: гнучкості, винахідливості та новаторства, ініціативності, диверсифікованості економіки, тобто реалізує соціально-економічний підхід. Однак, незважаючи на велику кількість робіт, все ще

не розроблені ефективна методологія і теоретична база, а також принципові позиції для реалізації соціально-економічного підходу до регіону.

Отже, під час характеристики поняття «регіон» та його особливостей необхідно враховувати три обставини. По-перше, регіон – це насамперед територіальне утворення, тому територіальна ознака повинна бути відображена в ньому як базова з урахуванням суспільного поділу праці та розвитку продуктивних сил. По-друге, регіон – це частина цілісної соціально-економічної і адміністративної системи, тому він повинен володіти їх основними рисами, хоча і не зводиться до них. І по-третє, регіон повинен мати замкнений відтворювальний цикл і певну економічну специфіку з відповідними формами її прояву. Частково цим критеріям відповідає визначення регіону, під яким розуміється територіальне утворення, що має чітко окреслені адміністративні границі, в межах яких відтворюються економічні та соціальні процеси забезпечення життя населення, обумовлені місцем регіону в системі територіального і суспільного поділу праці.

Таким чином, багато вчених вважають, що регіон – одне з найбільш емних понять у сучасних суспільних і гуманітарних науках, яке має досить різні трактування. Однак термін «регіон» сьогодні найчастіше використовується в трьох основних формах: як територія, як економічна система і як економічний простір, що дає можливість застосовувати системний підхід до дослідження просторових проблем і ситуацій ринкового середовища у встановленні відповідності рівнів розвитку продуктивних сил і виробничих відносин та вирішення виникаючих протиріч. При цьому реальний регіональний розвиток може бути виявлений на основі дослідження змін окремих параметрів його основних форм (території – освоєність, насиченість; економічної (господарської) системи – цілісність, стійкість, комплексність, життєздатність, цілеспрямованість, синергічність; економічного про-

стору – однорідність, неоднорідність) та інших властивостей регіону. Кількісні та якісні зміни параметрів регіонального розвитку є свідченням того, що такий процес має безповоротний характер (за умови наявності позитивного тренду динаміки) або зворотний (за наявності негативного тренду динаміки). І в першому, і в другому випадках проявом регіонального розвитку стають протиріччя між рівнем розвитку продуктивних сил (природних, матеріальних і трудових) і змістом виробничих відносин (між характером суспільного виробництва і способом привласнення отриманих результатів) [18, с. 10–11].

Проведемо систематизацію поняття «регіон» за різними критеріями в табл. 1.

Отже, уточнюючи поняття «регіон» у трансформаційному періоді України, вважаємо правомірним звернути увагу на ряд суттєвих моментів.

По-перше, регіон в Україні можна ототожнювати із суб'єктом національної економіки незалежно від площі, займаної їм територією. Це пов'язано з різними умовами господарювання, природно-географічним положенням, усталеними довголітніми соціально-економічними, адміністративними та культурними внутрішніми зв'язками. По-друге, регіону притаманна історична територіальна відособленість, яка визначає межі його кордонів і специфічні, соціально-економічні, нерідко національні та інші риси. По-третє, для регіону характерні однорідні природні, демографічні, історичні умови, і водночас кожна регіональна територія володіє своєю специфікою. По-четверте, кожний український регіон, так само як і в інших країнах, виконує свої функції в суспільному поділі праці національного господарства і має сформовану галузеву структуру, виробничу інфраструктуру, яка є основою матеріально-технічної бази, і соціальну сферу. По-п'яте, регіон повинен брати активну участь у формуванні ефективної державної політики розміщення продуктивних сил на території країни і між-регіональної економічної взаємодії. По-шосте,

Таблиця 1

Критеріальна систематизація поняття «регіон»

Критерії систематизації	Зміст (інтерпретація)
Природно-географічне утворення	Місце розташування, визначена межами площа території, де проживає населення.
Адміністративно-територіальна одиниця	Господарська одиниця, яка має адміністративну приналежність з певним економічним центром, спеціалізацією виробництва та відповідною соціальною інфраструктурою.
Економіко-географічне утворення	Частина території країни, що характеризується однаковими природними умовами, сформованою економічною системою та єдиною спрямованістю розвитку продуктивних сил.
Група об'єднаних територій, що характеризуються сукупністю ознак	Природні умови, властиві для всієї групи, однаковий рівень соціально-економічного розвитку території, забезпеченість ресурсами, специфічні особливості культури і традицій.
Місцевість, що володіє певними переважними характеристиками	Територія з наявністю промислових центрів, інвестиційною привабливістю та активністю.
Територія з притаманною їй відносною політичною самостійністю	Суб'єкт національної економіки, що володіє політичною самостійністю, яка відображає волевиявлення його населення.

Джерело: узагальнено автором

соціально-економічну основу регіону становить економічний потенціал, що включає природні ресурси, виробничий, фінансовий, інвестиційний та інноваційний потенціал. По-сьоме, регіон представляється у вигляді єдиної, цілісної соціально-економічної підсистеми, що органічно входить у соціально-економічну систему країни.

На підставі вищевикладеного регіон, на нашу думку, є соціально-економічною системою, яка входить до складу України як суб'єкт національної економіки, має історично обумовлені територіально-адміністративні національні особливості, границі, свої функції в суспільному поділі праці країни, природно-економічний, інноваційний і людський потенціал.

Реалізація цих потенціалів регіону повинна відповідати державній політиці розміщення продуктивних сил в країні, цілям формування системоутворюючого виробництва, його інфраструктурного забезпечення і зростання добробуту населення території, володіти ознаками стійкості та саморозвитку.

Висновки. На підставі результатів проведеного дослідження можна сформулювати уточнене трактування поняття «регіон»: «Регіон – це економічна підсистема національної економіки, яка територіально знаходиться в межах кордонів тієї чи іншої області України, з притаманним їй особливим географічним положенням, що відрізняється специфічністю природних, соціально-економічних та інших особливостей; має єдине ресурсне забезпечення, дотримується встановленої регіональної соціально-економічної політики, яка враховує регіональні пріоритети; володіє властивостями сукупності, цілісності, відкритості, керованості; спрямована на зростання якості життя і реалізацію соціально-економічних інтересів населення регіону».

Розвиток регіону – це багатогранний процес, який зазвичай досліджується за допомогою аналізу соціальних та економічних цілей. Навіть якщо об'єктом вивчення є тільки економічний розвиток, він зазвичай розглядається спільно із соціальним розвитком. Сучасні економісти у своїх дослідженнях конкретно не визначають соціально-економічний розвиток регіону, тому під «соціально-економічним розвитком регіону» можна запропонувати розуміти його якісну і кількісну зміну в часі соціально-економічних характеристик регіону, що забезпечують збалансованість і цілісність його розвитку, зростання якості життя населення регіону, зростання його ресурсної забезпеченості та внесення відповідного внеску в економіку країни за допомогою збільшення валового регіонального продукту.

Управління доцільно розглядати стосовно суб'єкта, який його здійснює, – це цілеспрямована діяльність певного органу влади з довіреними йому повноваженнями, яка спрямована на підтримання порядку, що склався на території, або на його трансформацію. Тому під

«управлінням соціально-економічним розвитком регіону» слід розуміти цілеспрямований вплив за допомогою використання комплексу певних заходів, що охоплюють планування і регулювання соціально-економічних процесів в регіоні, спрямованих на збалансованість і цілісність його розвитку, забезпечення зростання якості життя населення регіону, зростання його ресурсної забезпеченості та внесення відповідного внеску в економіку країни за допомогою збільшення валового регіонального продукту.

У процесі розвитку регіону систематично виникають сумісності між характером управління та збалансованістю розвитку регіональної соціально-економічної системи, що є результатом виникнення соціально-економічних протиріч, які зумовлюють різні тенденції зниження або підвищення ефективності регіонального соціально-економічного розвитку. Тому виникає необхідність розкриття поняття ефективності управління соціально-економічним розвитком регіону, враховуючи особливості реалізації цього процесу. Отже, управління ефективністю соціально-економічного розвитку регіону є сукупністю управлінських процесів (планування, організація, мотивація, контроль, аналіз тощо), що опосередковують цілеспрямовану діяльність суб'єктів управління щодо реалізації цілей регіонального розвитку через використання відповідних інструментів, методів і механізмів досягнення за умови раціонального використання наявних ресурсів.

У процесі управління соціально-економічним розвитком територій виникають певні протиріччя в ході реалізації інтересів центру і регіонів, що вимагає ретельного аналізу, обґрунтованого застосування обраних методів управління соціально-економічним розвитком регіонів України. Вирішення проблеми практичної реалізації конкретних стратегічних цілей і пріоритетів регіонального соціально-економічного розвитку переважно залежить від умінь регіональних органів влади вибудувати механізм прийняття та реалізації рішень, спрямованих на досягнення поставлених цілей. Абсолютно очевидним є те, що для будь-якого територіального утворення України під час розроблення організаційно-економічного механізму реалізації стратегії управління його соціально-економічним розвитком доцільно використовувати індивідуальний підхід. При цьому під стратегією управління соціально-економічним розвитком регіону розуміються процес формування чітких цілей, формування конкретних орієнтирів, вибір основних напрямів розвитку з урахуванням економічних та соціальних складових, а також шляхів їх оптимального досягнення, реалізація яких забезпечить ефективність регіональної соціально-економічної політики в довгостроковій перспективі, адаптується до мінливих умов внутрішнього і зовнішнього середовища, і поліпшення на цій основі якості життя населення.

На сучасному етапі в умовах формування інноваційної економіки доцільно виділяти також категорію «стратегічний розвиток» економіки регіону, що означає реалізацію довгострокових цілей його економічного зростання та підвищення добробуту населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Данилишин Б. Проблеми и приоритеты регионального развития Украины / Б. Данилишин // Экономика Украины. – 2005. – № 12. – С. 89–90.
2. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка : [підруч.] / [С. Дорогунцов, Т. Заяць, Ю. Пітюренко та ін.] ; за заг. ред. С. Дорогунцова. – К. : КНЕУ, 2005. – 988 с.
3. Ольшанська О. Регіон як просторова соціально-економічна система / О. Ольшанська // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3 (117). – С. 184–191.
4. Регіональна економіка : тексти лекцій / [О. Ольшанська, М. Фащевський, І. Білоконь та ін.] ; за заг. ред. М. Фащевського, О. Ольшанської. – К. : КНЕУ, 2009. – 328 с.
5. Чернюк Л. Комплексність як невід’ємна умова ефективного розвитку регіональних господарських систем / Л. Чернюк // Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи : мат. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26 листопада 2009 року). – К., 2009. – С. 720–723.
6. Чужиков В. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія : [монографія] / В. Чужиков. – К. : КНЕУ, 2008. – 272 с.
7. Герасимчук З. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації : [монографія] / З. Герасимчук. – Луцьк : Надстр’я, 2001. – 528 с.
8. Долішній М. Регіональна політика на рубежі ХХ – ХХІ століть: нові пріоритети : [монографія] / М. Долішній. – К. : Наукова думка, 2006. – 512 с.
9. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні / наук. ред. В. Кравців. – Львів : НАН України, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАНУ», 2015. – 204 с.
10. Алаев Э. Социально-экономическая география: понятийно-терминологический словарь / Э. Алаев. – М. : Мысль, 1983. – 350 с.
11. Арженовский И. Региональная экономика : [учеб. пос. для вузов] / И. Арженовский, М. Кий. – Нижний Новгород : ННГАСУ, 2014. – 206 с.
12. Белякова Е. Новая парадигма регионального развития / Е. Белякова // Проблемы современной экономики. – 2009. – № 2 (30). – С. 285–287.
13. Бильчак В. Региональная экономика : [монография] / В. Бильчак, В. Захаров ; под ред. В. Бильчака. – Калининград : Янтарная сказка, 1998. – 316 с.
14. Основы региональной экономики : [учеб. пособие] / [В. Бутов, В. Игнатов, Н. Кетова]. – М. ; Ростов-на-Дону : MapT, 2000. – 448 с.
15. Кистанов В. Региональная экономика России : [учебник] / В. Кистанов, Н. Копылов. – М. : Финансы и статистика, 2011. – 584 с.
16. Некрасов Н. Региональная экономика / Н. Некрасов. – 2-е изд. – М. : Экономика, 1978. – 340 с.
17. Козирева О. Генезис вітчизняної наукової думки з проблем розміщення продуктивних сил та регіональної економіки / О. Козирева // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 12. – С. 369–373. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/12-2016/78.pdf>.
18. Медвідь В. Методологічні основи економічного регулювання регіонального розвитку : автореф. дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / В. Медвідь. – Чернівці, 2016. – 40 с.